

LINUM

Informationsblad från Skånelin

hösten 1988

MIN LINODLING av Clas Johnsson

Linodling är stimulerande men arbetskrävande. Det kan sägas som en kort sammanfattning av min första linsösong. Odlingen uppgick till ett tunnland (5 000 m²), uppdelad på två fält, ett i Eljaröd och ett i Brösarp.

Jag hade bestämt mig för en blåblommig sort, Wasa, och sådden ägde rum den 29 april med vanlig såmaskin. Utsädesmängden var den rekommenderade, 65 kg. Åkrarna hade tidigare bearbetats på samma sätt som vid spannmålsodling och gödslats med c:a 120 kg NPK, 14-6-17.

Det var spännande att betrakta hur linplantorna kröp fram ur jorden i jämna, fina rader. Men snart nog fick de konkurrens av ogräs, som också ville slåss om jordens näring. Tillsammans med hjälpsamma, intresserade vänner och linentusiaster började en hektisk kamp mot ogräsen. - I efterhand är det lätt att vara klok; fälten skulle naturligtvis ha besprutats! Men å andra sidan skapade den manuella ogrärensningen en gemenskap och ett ansvar för odlingen hos dem som deltog. Maj och juni var två torra månader i våra trakter och linet såg stundtals lidande ut. Det rättade emellertid till sig och blev frodigt, började blomma strax efter midsommar och kring månadsskiftet juni-juli inträdde högblomningen.

Nu hade första målet uppnåtts! Den blånande linåkern utmed riksväg 20 i Eljaröd skulle fånga de förbipasserandes intresse och bli inkörsport

till nyöppnade Galleri Linlyckan. Åtskilliga besökare stannade till, undrade och beundrade.

Odlingen tilldrog sig stort intresse från tidningarnas sida och lokalradion hade ett par reportage därifrån. Vid några tillfällen förevigades linberedning och informerades om linets möjligheter i framtiden.

Den 31 juli inträffade det stora rycket! Genom annons i tidningar och radio kallades till linryckning. Den var utformad som självryckning, där var en fick ta med sig lin hem för en liten slant. Många deltog emellertid hela dan och hjälpte till med att förse odlaren med lin till fortsatt beredning och kursverksamhet. Det var en verklig folkfest och de vägfarande som åkte förbi gjorde stora ögon: Vad sysslar de med där borta? Vi måste se efter! - Inte mindre än 150 personer kom, såg och ryckte.

Men odlingen var stor och långt ifrån hälften av linet kom upp. Vi kallade till ytterligare ett par ryckningsdagar, bl a med Hemslöjden i Kristianstad som medarrangör. Efter några mycket jobbiga veckor var det mesta linet bärgat. En del ligglin plockades och användes till eterneller och diverse linsouvenirer. Vi hann också med att testa om skördetröskan kunde vara till någon hjälp, men det gick inte vidare bra. Det lin som blev kvar samlades ihop och fraktades bort så att åkern blev möjlig att efterbearbeta.

Mängden skördat lin är svår att uppskatta, men det är fullt tillräckligt att handha, när i stort sett all hantering är manuell. Med andra ord: Linodling

i större skala än trädgårdsodling fordrar mekanisering och anpassad teknisk utrustning!

Kvaliteten på årets lin verkar bli god enligt min begränsade erfarenhet och den vidare beredningen ska bli intressant att följa.

Linodling är arbetskrävande men stimulerande.

Ett stort tack till alla som hjälpt till!

LINODLINGEN 1988

av Kirsten Persson

Några lantbrukare i Skåne odlade i år spånadslin, som en del av trädessgröda. Ett halvt ha vardera för "självyckning". Det visade sig vara för mycket. Våra händer räckte inte till. Inte heller vår uthållighet. Nu för tiden, då vi har maskinell hjälp till allt annat, så är det nog allt för optimistiskt att tro, att vi skall kunna skörda lin för hand. I varje fall då det gäller lite större arealer.

Nästa investering för Skånelin får nog bli en linryckningsmaskin. Eller varför inte - jag tar risken med mitt förslag - en självbindare.

Vi har lärt oss, att spånadslin skall ryckas upp. För att få en så lång fiber som möjligt, och för att rötningen ogynnsamt påverkar en avskuren stjälk.

Självbindare finns att köpa till överkomligt pris, och kanske det ändå inte kostar så mycket i nackdelar att skära av linet.

En linryckningsmaskin däremot kostar en hel del, även om den är begagnad. Sedan räcker det inte med den investeringen, utan det behövs en maskin, som vänder linet, som är lagt i sträng för att rötas direkt efter skörd. Vi blir alltså hänvisade till landrötning. Då linet är färdigrötat, behövs en maskin, som lyfter upp det från marken, så att rötningen avbryts, och linet kan torka. Då linet skall pressas i rundbalar, behövs en särskild anordning på pressen, för att

lägga ett snöre över och under mitt på strängen, så att det rullas ihop som en matta i balen. Alltså räcker det inte med anskaffning av en maskin. Sedan kan vi inte ta emot rundbalarna och bereda linet (i dom) i vår brydestua, utan måste skicka iväg det till Belgien för beredning.

Fö hoppningsvis har årets linodlare inte givit upp, utan är villiga, att göra ett nytt försök nästa år, men då kanske halvera arealen.

De som då vill köpa lin genom "självyckning" kunde ges tillfälle till det 2-3 dagar vid lämplig tidpunkt. I år kom vi underfund med, att 28 dagar efter full blom var den bästa. Därefter kunde resten huggas med självbindare. Det kunde kanske vara spännande, att se och jämföra slutresultaten av ryckt och hugget lin.

Vi är en grupp ur Skånelin, som i år provat på att rycka lin i olika mognadsstadier. Det är den vitblommiga sorten Bryta, som odlats i Södervidinge. Vi har nu 4 olika rötningar. - Skörd 14 dagar och 28 dagar efter full blom och som vi kallvattenrötade direkt utan föregående torkning. Så har vi skörd 35 dagar efter full blom, som vi låtit torka, frörepat och sedan dels kallvattenrötat och dels landrötat. Nu håller vi på med att bereda de olika partierna. Sedan skall det bli spännande att jämföra färg, lyster, styrka, spinnbarhet m m.

Rötningssängens, som Skånelin anskaffade, fungerade fint. Sommarens väderlek medverkade till, att den gick att använda ända fram till de sista dagarna i augusti, emedan vattentemperaturen i den då inte understeg 15°.

Transportfrågan är inte heller något problem, då det går bra att få in den i bagageutrymmet även i en liten personbil.

Intresset för odling och beredning av spånadslin sprider sig nu i vårt land.

I Bohuslän funderar man på odling och anskaffande av en beredningsstation. Halland har i år påbörjat ett 2-årsprojekt. Där har man odlat 20 ha. Regina och Natasja. Från Holland har köpts

en begagnad linryckningsmaskin, och sedan skickas den rötade linhalmen dit och man får även spunnit en del där.

Det är roligt, när det händer saker på linfronten, och vi följer deras projekt med intresse och önskar dom lycka till.

Skånelin har en hel del halländska hobbyodlare som medlemmar, och som i höst har bokat in sig i brydestuan, Svalöv. Linkontakterna över landskapsgränserna är både givande och stimulerande.

Jag tror inte, att arbetsglädjen och gemenskapen var bättre i forna tiders brydestua, än när smålänningarna gästade Skånelins en dag i somras. Då var det inte bara maskinerna, det var bra kapacitet på. På några timmar klarade de av ett fullastat personbilsläp med rötad linhalm. De var nöjda med besöket och uttryckte sin önskan om återbesök och är naturligtvis välkomna fler gånger.

Skånelin har under sommaren medverkat på en del utställningar och sammankomster.

Förutom att sprida intresse och kunskap om linodling och beredning, så har det givit välkomna bidrag till kassan. Inte bara genom försäljning av olika "linartiklar", som duktiga medlemmar tillverkat, utan även i form av Föreningsbankens, Klippan, 2:a pris för medverkan på Trä-La. Det bestod av diplom och 1 000 kronor.

Vi tackar alla medlemmar, som på olika sätt hjälpt till. Utan så många frivilliga och billiga krafter, så skulle vi inte fungera så bra som vi gör.

Det förekommer många evenemang under året och vi är tacksamma om alla medlemmar delar med sig lite av sin tid och hjälper till. Det passar säkert in i tidkalendern någon gång.

Skånelin deltar vid:

- * Vävdagarna i Glimåkra 20,21 o 22 okt
- * Julmässan i Herrevadskloster 11-16 no
- * Jul på Bjärsjölagård 18 nov-4 dec

VAR MED OCH DELTA I TÄVLINGEN SLÖJD SÅ IN I NORDEN

Tävlingen vänder sig till slöjdare som tillverkar funktionella föremål i alla förekommande slöjdtekniker med utgångspunkt från den svenska hemslöjdstraditionen och är användbara i dagens och morgondagens samhälle.

40 000 kronor har riksjuryn att dela ut till de bästa bidragen som också ska delta i den nordiska vandringstävlingen. - VI SLÖJDAR I NORDEN -. Alla tävlingsbidrag som går till riksfinalen får bokpriser.

Tävlingsbidragen inlämnas senast den 31 januari 1989 till läns-hemslöjds-konsulent, som också kan ge utförligare upplysningar.

Arrangör: Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, SHR.

Barbro Nyberg

NYHETER I KORTHET

- * Det har bildats en linförening i Skaraborgs län.
- * I Kopparbergs län förbereds bildandet av en linförening, som kommer att arrangera nästa linkonferens.
- * Järvsöprojektet fortsätter med ekonomisk analys av maskinkedjan från sådd till fiber.
- * Finansieringen av utveckling av lin-spinningsmaskin har ordnats.
- * Järvsökonferensen aug 1987 finns nu dokumenterad i skriften "Linets framtid i Sverige", som kan rekvireras från Riksförbundet för hembygdsvård, Box 30193, 104 25 Stockholm, för 30 kr/ex.

OM LINET I BOHUSLÄN OCH OM TVÄSTEGSRÖTNING

av Rut Ann Titelman

Bohuslandstingets hemslöjdsavdelning med Kerstin Hammarsson som projektledare för linfrågor, bjöd till konferens på Dingle lantbruksskola den 1-3 april. Hemslöjdsintresserade samt andra som har intresse för lin skulle under dessa dagar delge varandra erfarenheter och diskutera linets framtid i Bohuslän". Jag kunde inte motstå frestelsen att resa dit - Bohuslän råkar vara mitt fädernelandskap.

Kerstin hälsade välkommen, c:a 90 personer, en entusiastisk och erfaren skara som också visade sig vara linodlare till stor procent.

Odling av spånadslin och oljelin med nya användningsområden

Sven Erik Larsson, Hushållningssällskapet i Örebro, som arbetar med linodling som komplement i lantbruket, berättade om lantbrukare som odlar oljelin och om hur man lärt sig att hacka den sega halmen.

1988 odlar 110 lantbrukare i Örebro län nästan 500 ha oljelin.

Samtliga är garanterade avsättning för linfrö och halm i år. Hela den obesprutade linfröskörden toges om hand av Friggs hälsokost. Halmen går till Svedspann i Laxå, en av Nordens största tillverkare av spånskivor. - Därefter kom ett inslag om lin i ett helt annat användningsområde:

Runt om i lokalerna visades kläder, hattar och hemtextilier av lin och så var det mannekänguppvisningen. Textilformgivare Boel Matzner från Göteborg visade linnekläder:

Alla slöjdarna var "mannekänger". Vänlig musik spelade i bakgrunden och Boel berättade om kläderna från Hemslöjden, korrekta välgjorda klänningar. Jackor, kappor, en stilig skjorta och kavaj. Så kom några svarta linneklänningar, köpta på resor i främmande länder. En linnedräkt, en d:o kostym från Hennes och Mauritz. Från Paris en juvelerars arbetsrock i ljusblått och slaktarens slängkappa i svart.

Alla damer i paraden hade en mer eller

mindre fantastisk liten hatt, som en prick över i:et. Det fanns mycket lin i hattarna som var virkade. Elegant. Formgivare för hattarna var Gerty Carlsson, Göteborg.

Så vandrade man runt i lokalerna med utställning och försäljning. Man kunde köpa en påse linfröbullar, en linneduk eller en av Gertis hattar. Sedan var det Greta Johansson från Sätergläntan som skulle tala om:

Linets användning igår, idag, i morgon

När hon talar om linets återkomst i industriell skala i Sverige så vet hon kanske bäst av oss alla, vilket stort svårt arbete detta är. Greta talade om tvåstegsrötningen, som är en dubbelrötning som förtjänar en närmare beskrivning och som jag vill återge här i Linum.

RÖTNING

Landrötning av lin kräver för att lyckas att det nyryckta linet först torkas minst en veckas tid - eller t o m längre - innan det frörepas och utläggs till landrötning. Om man lägger ut alldeles färskt, särskilt tidigt skördat (= icke helt fullmoget) lin till landrötning, rötas detta blott långsamt och mycket ojämnt. Detta märks särskilt, om efter utläggningen till rötning regnig väderlek inträffar och linet under längre tid förblir "färskt" (= ej upptorkat). Detta har klart kunnat bekräftas vid linkurserna på Sätergläntan.

Vattenrötning

Hur förfar man när en vattenrötning avstannat på grund av att vattnet blivit för kallt?

Redan när vattentemperaturen gått ner till +12° avstannar rötbakteriernas aktivitet praktiskt taget helt. Det enda som kan och bör göras i ett sådant läge är att avbryta rötningen, ta upp linhalmen ur vattnet och torka den med omsorg - helst utomhus, eljest inomhus med varmluft vid maximum +30° - och sen lagra den torra, blott ofullständigt rötade halmen till ett följande år, då den kan färdigrötas under gynnsammare vattentemperaturförhållan-

den på sommaren.

Ett sådant tillvägagångssätt medför faktiskt - trots en ökad arbetsåtgång - betydande förbättring av fiberkvaliteten och fiberns spinnbarhet. Metoden kallas tvåstegsrötning eller dubbelrötning.

Tvåstegsrötningens (dubbelrötningens) genomförande.

Under tidigare linodlingsepoker, då arbetskraften var billigare än nu, tillämpades tvåstegsrötning i betydande omfattning framförallt i Belgien och Holland, särskilt för utvinning av verkligt högklassig linfiber, avsedd för framspinning av höga och mycket höga garnnummer.

Arbetsgruppen för linfrågor vill föreslå, att tvåstegsrötning anpassad till våra svenska förhållanden genomföres - i första hand som en "räddningsåtgärd" vid avstannad linrötning på hösten efter temperaturfall. Men den bör också användas för att korrigera felaktigt utförd rötning, främst när man råkat avbryta rötningen för tidigt och därmed fått typiskt s k underrötat lin att handskas med i den fortsatta beredningen.

Tyvärre förekommer sådant underrötat lin ganska ofta bland hemodlarna och -beredarna. Konsten att röta linet väl, och rätt bedöma när rötningen är färdig tillägnar man sig inte utan viss möda och uthållighet. Kanske måste man göra en hel del misstag i början och ta lärdom av dem. En tröst är emellertid att veta, att tvåstegsrötning förmår rätta till ett underrötat lins dåliga egenskaper. I de allra flesta fallen kan tvåstegsrötningen faktiskt rädda ett gott linhalmsparti från en avsevärd nedsättning av fiberutbytet och tågakvaliteten. (Nedsättningen beror på att fibern från underrötat lin förblir starkt förorenad av fastsittande skävor).

Tvåstegsrötning är otvivelaktigt den bästa metoden att få fram verkligt högklassig, stark och lätt spinnbar fiber. Den linhalm man utgår från

måste dock vara av god kvalitet. Av dålig linhalm kan man aldrig få fram någon god fiber, inte ens genom hur skickligt genomförd tvåstegsrötning som helst!

Denna dubbla rötning innebär givetvis extra arbete och omsorg. Den medför i gengäld många klara fördelar. Dessa kan förtecknas så: A) dubbelrötat lin riskerar mycket sällan att bli över- eller underrötat, eftersom man får längre tid på sig att ta ut röttningsprov och torka och bereda dessa för säker bedömning av hur rötningen fortskridit. Denna längre tid är en följd av att rötningen i andra steget går betydligt långsammare än vid "enkelrötning" - bakteriernas aktivitet blir lugnare, mera utdragen i tiden. B) Dubbelrötat lin är betydligt lättare att bråka, skäkta och även häckla. C) Sådant lin ger en tydligt renare men framför allt starkare och mjukare fiber. D) Dubbelrötning underlättar för den mindre erfarne att lyckas med rötningen. E) Tvåstegsrötningen ger möjlighet till "reparation" av ett underrötat lin så att detta blir en fullt acceptabel mellanprodukt i beredningskedjan.

För att göra det hela översiktligare ges nedan en tabell över de fyra möjliga kombinationerna av land- och vattenrötning vid tvåstegsrötning.

Olika kombinationer av tvåstegsrötning:		
Första rötningsteget	Andra rötningsteget	Kommentarer
vattenrötning	vattenrötning	Mycket bra. Rekommenderas särskilt. Ger stark, ljus, mjuk fiber, lätt att bråka, skäkta och häckla.
landrötning	vattenrötning	Mycket bra. Rekommenderas särskilt. Ger stark, ljusgrå, glänsande fiber, mycket lätt att bråka, skäkta och spinna.
vattenrötning	landrötning	Mindre lämplig. Det i första steget vattenrötade linet rötas i andra steget blott långsamt och ojämnt (vid lyckosam rötning i andra steget kan dock även här en god fiber erhållas).
landrötning	landrötning	Används mera sällan, huvudsakligen om rötningen i första steget blivit ofullständig. Lyckat genomförande av andra rötningsteget ger en vacker, mjuk, oftast även stark fiber, som är lättspunnen.

LANDSBYGD 90-BUDKAVLE

Skånelin överlämnade en skrivelse "Hela Sverige ska leva kampanjen" vid en lindemonstrationskväll i Eljaröd den 28 juni. Budkaveln vidarebefordrades till Stockholm och Riksdagen den 28 augusti av länsstyrelsen i Kristianstad.

Clas Johnsson

FRÅN SKÅNELINS ÅRSMÖTE

Föreningen höll sitt årsmöte lördagen den 19 mars 1988 på Svalöv AB, där ett 50-tal personer samlats.

Årsberättelsen och kassarapporten föredrogs liksom revisorernas berättelse. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för verksamhetsåret 1987. Därefter företogs val av ledamöter i styrelsen som fick följande sammansättning:

Göran Kuylenstjerna, Svalöv, ordf 2 år
Kirsten Persson, Teckomatorp, vice ordf, 2 år

Rosie Johansson, M-läns h-sällskap 2 år

Clas Johnsson, Brösarp, 2 år

Karin Gustavsson, Svalöv, 1 år

Rut Ann Titelman, Skillinge, 1 år

Christina Liljegren, Dalby, 1 år

Suppleanter

Barbro Nyberg, Läns-hemslöjds-konsulent, Kristianstad

Kjell Christensson, Billeberga

Eskil Persson, Svalöv

Årsmötet avslutades med en demonstration av "brydestuan" där några av Kirstens kursdeltagare var i aktion.

Rosie Johansson

STUDIEBESÖK I DANMARK

En liten grupp från Skånelin har gjort ett besök på ett danskt linberedningsverk i Sunds på Jylland. I omgivningen av Sunds odlas 300 ha spånadslin. Linet odlas på den lättare jorden, där man har tillgång till bevattningsanläggningar. Vid skörden använder man självgående linryckningsmaskiner, inköpta i Belgien av märket Depoortere.

Linet strängläggs och landrötas direkt. Under rötningen vänds och lyfts linet tills det är färdigt för att pressas i storbalar på c:a 200 kg. Pressen är försedd med en pick up-tillsats. Inuti balen läggs band för att den skall kunna rullas upp som en matta vid beredningen. De 80 linodlarna är organiserade i en odlarförening, som säljer linhalmen till Dansk Fiberindustri, vilka äger linberedningsverket. Verket togs i bruk i juni 1988 och är ännu under en inkörningsprocess. man har investerat 6 milj kr i byggnader och maskiner. Maskinerna var inköpta i Kortrijk i Belgien och av märket Depoortere. Vid vårt besök bereddes lin av 1986 års skörd. Storbalarerna placerades på en rullbana, banden skars upp och mattan rullades ut. Linhalmen passerade en frörep som slog av fröna och sedan in i bråkmaskinen. Valsarna bearbetade först halva linstrået och sedan i slutledet den andra halvan av strået. Linet transporterades sedan direkt in i skäktturbinen, som var 4-5 m lång. Linfröna sögs via en trumma direkt till en frörensmaskin. Luft- och utsugningsanordningen föreföll fungera effektivt genom kåpa och kanaler som fanns över och under frörens- resp bråkmaskin. Avfall från bråk och skäkt transporterades via utsugningssystemet direkt till press och balanordning. C:a 5 000 kg linhalm bereddes per dag i inkörningsskedet, men kapaciteten beräknas öka. Värmen i luften från fläkt och ventilationssystemet tillvaratogs och via värmeväxlare kunde man värma inkommande luft och hela byggnaden.

Vid maskinerna arbetade 2-3 personer. Efter skäkningen kontrollerades linets kvalitet och rensades t ex överrötat lin bort. Linet vägdes och pressades i balar om 100 kg.

Vad hände sedan med lintågan? Det fick vi tyvärr ej veta, en hemlighet som man ej ville bli utfrågad om.

Deltagarna ansåg att studiebesöket var mycket intressant. Det hela bedrevs i större skala än vad som är aktuellt för Skånelin, men visst kan vi hämta erfarenheter därifrån.

Rosie Johansson